

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
Арнаутової Лілії Володимирівни
«Особистісні детермінанти формування стресостійкості кваліфікованих
спортсменів» на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

У відповідності до п. 11 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 на кафедрі психології і педагогіки Національного університету фізичного виховання і спорту України 10 жовтня 2023 року Арнаутовою Л. В. було проведено публічну презентацію наукових результатів дисертації на тему: «Особистісні детермінанти формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів» та її обговорення (науковий керівник – кандидат педагогічних наук, професор Петровська Тетяна Валентинівна).

За результатами проведення публічної презентації та обговорення дисертації на засіданні кафедри психології і педагогіки було прийнято рішення надати здобувачу Арнаутовій Л. В. позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

ВИСНОВОК

Актуальність теми дисертації. Аналіз сучасних досліджень в галузі психології і психофізіології спорту свідчить про досить велику кількість досліджень, спрямованих на вивчення проблем стресу в спорті. Проблема стресостійкості в спорті вивчалась науковцями в різних аспектах та з різних точок зору та концепцій: емоційних та передстартових станів, індивідуально-типологічних властивостей нервової системи спортсмена, особистісних детермінант стресостійкості, модельних характеристик психофізіологічного стану спортсменів у стресовій ситуації, стратегій подолання стресу, психологічного супроводу спортсменів, особливостей впливу стресу на змагальну та тренувальну діяльність спортсмена. Кожен з цих досліджень

розкриває та доповнює багатогранну проблему стресостійкості. Однак, на нашу думку, не достатньо систематизованою та дослідженою є проблема формування особистісного профілю стресостійкості та виявлення особистісних характеристик, які можуть формувати психологічний ресурс стресостійкості кваліфікованих спортсменів.

Представлена до розгляду дисертаційна робота Арнаутової Л. В. спрямована на визначення особистісних характеристик, якими детермінується формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів та розробка технології, спрямованої на підвищення ефективності процесу формування та корекції стресостійкості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр., згідно з темою кафедри психології і педагогіки 2.19 «Технології психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (номер державної реєстрації 0116U001627), керівник теми – кандидат педагогічних наук, професор Петровська Т. В., та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. 2.9 «Мобілізація особистісного ресурсу суб'єктів спортивної діяльності засобами психолого-педагогічного супроводу» (номер державної реєстрації 0121U108290), керівник теми – кандидат педагогічних наук, професор Петровська Т. В. Автор – співвиконавець теми. Внесок здобувача полягає в узагальненні теоретичних положень та практичного досвіду щодо визначення впливу психологічних та особистісних факторів на формування стресостійкості, розробці теоретичної моделі формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів та визначенні особистісних характеристик, якими детермінується формування стресостійкості кваліфікованих гандболісток.

Наукова новизна одержаних наукових результатів полягає в тому, що в роботі:

- вперше розроблено технологію формування та корекції стресостійкості, як систему педагогічних способів, кроків, тренінгових вправ, послідовність виконання яких сприяє формуванню стресостійкості кваліфікованих гандболісток;
- вперше обґрунтовано теоретичну модель формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів; на основі теоретичного аналізу систематизовано та узагальнено особистісні детермінанти формування стресостійкості кваліфікованих гандболісток та визначені когнітивні, поведінкові, емоційні, мотиваційні компоненти особистості, які виступають детермінантами формування стресостійкості спортсменів;
- вперше виявлено ситуації спортивної діяльності, що сприймаються як стресові кваліфікованими гандболістками в процесі спортивної діяльності в періодах: навчання, тренування, перед змаганнями, на змаганнях, після змагань;
- вперше визначено умови виникнення стресової ситуації, спричинені педагогічними аспектами та взаємодією з тренером; виявлено психічні стани, спричинені стресовими ситуаціями та негативно впливають на результативність спортивної діяльності;
- вперше в результаті емпіричних досліджень визначено психологічні характеристики кваліфікованих гандболісток, які детермінують застосування адаптивних стратегій подолання стресу (загальний рівень емоційного інтелекту, управління емоціями інших, локалізація контролю в сфері міжособистісних відносин та в сфері здоров'я та хвороб, мотивація досягнення успіху та уникнення невдач у спортивній діяльності);
- вперше встановлено прояви та зв'язки психологічних характеристик та психофізіологічних властивостей кваліфікованих гандболісток із вибором стратегій подолання стресу;
- доповнено результати досліджень стресових ситуацій у процесі спортивної діяльності; доповнено дані про необхідність урахування рівня стресостійкості спортсменів для прогнозування надійності та ефективності змагальної діяльності, особливостей локусу суб'єктивного контролю, мотиваційних чинників стресостійкості, змагальної особистісної тривожності, емоційного

інтелекту гандболісток; підходи до діагностики стресостійкості спортсменів високої кваліфікації;

– доповнено та розширено уявлення про особливості психомоторних якостей спортсменів ігрових видів спорту, взаємозв'язок між властивостями уваги і точністю сенсомоторного реагування у кваліфікованих гандболісток, підтверджено важливість дослідження балансу нервових процесів кваліфікованих спортсменів з метою прогнозування успішності змагальної діяльності;

– підтверджено важливість комплексного дослідження копінг-стратегій та стану психофізіологічних функцій спортсменів, зазначено діапазони змін досліджуваних критеріїв когнітивних, поведінкових, емоційних, мотиваційних компонентів особистості, стану психофізіологічних функцій для кваліфікованих гандболісток.

Практичне значення полягає у розробці технології формування та корекції стресостійкості кваліфікованих гандболісток як системи способів, прийомів, кроків, рекомендацій, послідовність виконання яких забезпечує вирішення завдань з формування уявлення про структуру стресостійкості, особистісні якості, що формують стресостійкість. Основні положення і результати досліджень та авторські рекомендації впроваджено в практику тренувального процесу кваліфікованих гандболісток (квітень-травень 2023 р.), що знайшло відображення у відповідних актах впровадження, авторському свідотстві «Стресові ситуації кваліфікованих гандболісток в процесі спортивної діяльності» (березень 2022 р). Розроблену технологію формування та корекції стресостійкості кваліфікованих гандболісток впроваджено під час проведення навчально-тренувальних зборів до відбіркових ігор чемпіонату Європи (з 28 серпня по 09 вересня 2023 року) спортсменів та тренерів гандбольних команд.

Теоретичне значення отриманих результатів. Здійснений у роботі аналіз наукових підходів щодо поведінки подолання стресу в спорті дозволив узагальнити існуючі теоретичні уявлення в теоретичну модель формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів.

Представлений в роботі системний підхід до проблеми формування стресостійкості може стати методичною основою та теоретичним підґрунтям для подальшого вивчення та деталізації проблеми стресостійкості при впровадженні в практику психологічної підготовки спортсменів різних видів спорту. Основні теоретичні положення можуть бути впроваджені у освітній процес здобувачів вищої освіти та науково-дослідну роботу закладів освіти спортивного профілю.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що висвітлені у дисертаційній роботі, повною мірою відповідають меті і завданням та обґрунтовані наведеними даними згідно з результатами дослідження. Розв'язання поставлених у роботі завдань супроводжується використанням комплексу взаємозв'язаних сучасних валідних методів дослідження.

Отримані результати дослідження базуються на достатньому фактичному матеріалі, що цілком забезпечує належну достовірність і обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи та сформульованих у ній висновків. Ступінь вірогідності отриманих кількісних даних забезпечений значним обсягом дослідження, кількістю випробовуваних, отриманими цифровими даними, використанням у роботі сучасних методів дослідження та застосуванням адекватних методів математичного опрацювання матеріалів.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертації опубліковано в наукових журналах та представлено в тезах на науково-практичних конференціях різного рівня. В опублікованих наукових працях зі співавторами дисертант самостійно виконав експериментальну частину дослідження та проаналізував отримані результати.

Наукові результати дисертації висвітлені в 17 наукових публікаціях: 6 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 10 публікацій апробаційного характеру, 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи представлені на міжнародних та всеукраїнських конференціях:

II Всеукраїнська наукова електронна конференція «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (Київ, 22 жовтня 2019 р.), Всеукраїнська онлайн наукова конференція з міжнародною участю «Перспективи розвитку фізичної культури і спорту в закладах освіти» (Луцьк, 19–20 травня 2022 р.), V Всеукраїнська електронна науково-практична конференція з міжнародною участю «Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії» (Київ, 31 травня 2022 р.), V Всеукраїнська наукова електронна конференція з міжнародною участю «Актуальні проблеми психолого-педагогічного супроводу та розвитку суб'єктів спортивної діяльності» (Київ, 28 жовтня 2022 р.), 31th European Congress of Psychiatry «Social Cohesion, a Common Goal for Psychiatry» (Paris, France, 25–28 March 2023), VI Всеукраїнська електронна конференція з міжнародною участю «Інноваційні та інформаційні технології у фізичній культурі, спорті, фізичній терапії та ерготерапії» (Київ, 31 травня 2023 р.) XVI Міжнародна конференція молодих вчених «Молодь та олімпійський рух» (Київ, 29 червня 2023 р.).

Конкретний особистий внесок дисертанта в одержання наукових результатів, що виносяться на захист. Мету та завдання дослідження було сформульовано із науковим керівником. Автором самостійно узагальнено та систематизовано теоретичні положення та практичний досвід щодо визначення впливу психологічних та особистісних факторів на формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів. Автором самостійно обґрунтовано теоретичну модель формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів. Дисертантом самостійно розроблено програму досліджень, підібрано адекватні методи та методики дослідження. Автор самостійно провів дослідження, сформулював висновки, практичні рекомендації та розробив технологію формування та корекції стресостійкості кваліфікованих гандболісток.

Всі розділи власних досліджень, висновки та аналіз отриманих результатів дисертації оформлені автором самостійно. Здобувачем сформульовано висновки, які повністю відповідають поставленим завданням.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають

вимогам МОН України. Побудова – логічна. Адекватно використано наукові терміни. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертаційна робота Арнаутової Л. В. на тему: «Особистісні детермінанти формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів» є завершеним науковим дослідженням і за змістом повністю відповідає спеціальності 017 Фізична культура і спорт.

Рекомендація дисертації до захисту. Розглянувши дисертацію Арнаутової Л. В. «Особистісні детермінанти формування стресостійкості кваліфікованих спортсменів» та наукові публікації за темою дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях, опублікованих зі співавторами, а також за результатами публічної презентації здобувачем наукових результатів дисертації та її обговорення вважаємо, що робота є актуальною, виконана здобувачем ступеня доктора філософії особисто, являє собою повністю завершену наукову працю, під час підготовки якої застосовувалися сучасні методи досліджень, має наукову новизну, практичне значення, містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, адекватна поставленій меті та містить висновки, які відповідають завданням. Було проведено метрологічну експертизу дисертаційного дослідження. У роботі відсутні порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, передбаченим пп. 6–7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, та рекомендується до захисту з метою присудження здобувачу Арнаутовій Л. В. ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/ Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Комісія рекомендує ректору НУФВСУ утворити спеціалізовану вчену раду для розгляду та проведення разового захисту дисертації Арнаутової Л. В. з

метою присудження їй ступеня доктора філософії у такому складі:

голова спеціалізованої вченої ради: Борисова Ольга Володимирівна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, проректор з науково-педагогічної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України;

рецензент: Шинкарук Оксана Анатоліївна, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри кіберспорту та інформаційних технологій Національного університету фізичного виховання і спорту України;

рецензент: Коробейнікова Леся Григоріївна, доктор біологічних наук, професор, професор кафедри психології і педагогіки Національного університету фізичного виховання і спорту України;

опонент: Кокун Олег Матвійович, доктор психологічних наук, професор, заступник директора з науково-інноваційної роботи Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України;

опонент: Тукаєв Сергій Вікторович, кандидат біологічних наук, науковий співробітник Інституту громадського здоров'я факультету Комунікаційних наук, Університету Лугано, Швейцарія.

Висновок підготувала комісія у складі:

Д.фіз.вих., професор

Ольга БОРИСОВА

Д.фіз.вих., професор

Оксана ШИНКАРУК

Д.б.н., професор

Леся КОРОБЕЙНИКОВА

Голова засідання,
к.пед.н., професор

Олександр ГРИНЬ

Підписи Борисової О., Шинкарук О., Коробейнікової Л., Гриня О. засвідчують

Національний університет фізичного виховання і спорту України

